

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Örmossen

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Omslagsfoto: Per Folkesson

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EUs arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på

”kartverket skyddad natur”. I kartverket söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information (se bilaga för användarhandledning).

Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. Det görs på Miljödataportalen.

För mer information om Natura 2000:

Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland eller telefon 010-22 340 00

Naturvårdsverkets hemsida: <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Miljödataportalen: <http://mdp.vic-metria.nu/miljodataportalen/>

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0220332 Örmossen

Kommun: Eskilstuna och Katrineholm kommun

Områdets totala areal: 85,5 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen:

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2019-12-10

Markägarförhållanden: Privat

Regeringsbeslut, historik:

SPA: 2000-07-01, regeringsbeslut M2000/1680/Na, pSCI: 2000-07-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7140 - Öppna mossar och kärr	A127 - Trana, <i>Grus grus</i>
91D0 - Skogsbevuxen myr	A224 - Nattskärra, <i>Caprimulgus europaeus</i>
A104 - Järpe, <i>Tetrastes bonasia</i>	A236 - Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i>
A108 - Tjäder, <i>Tetrao urogallus</i>	A409 - Orre, <i>Lyrurus tetricus</i>

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:

De prioriterade bevarandevärden i området är den myrmosaik av öppna och skogsbevuxna myrar (7140 och 91D0) som finns, och det rika fågelliv med bland annat spillkråka (A236), orre (A409) och nattskärra (A224) som är knutet till dessa miljöer.

Motivering:

Örmossen är en av de största mossarna i Södermanlands län. Den utgör en mycket värdefull och mångformig myrmarksmosaik. Det häckar bland annat spillkråka och trana i området, och arten nattskärra observerats under häckningstid. Utöver dessa arter finns det även spelande orre, järpe och tjäder inom områdets avgränsning.

Prioriterade åtgärder:

För att upprätthålla bevarandetillståndet för de öppna myr miljöerna behöver ungskogsrojning göras och eventuell återställning av den täkt/dikespåverkad marken som finns.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Örmossen är belägen vid foten av Köpingåsen, i den sydvästra delen av Eskilstuna kommun. Den allra sydligaste delen av mossen ligger i Katrineholms kommun. Längs med mossens västra gräns löper riksväg 56. I övrigt omges mossen av småkuperad skogsmark, främst av barrskog. Området ligger inom 55–60 meter över havet, och omges av morän utom i väster vid åsen. Örmossen är en av de största mossarna i Södermanlands län. Den är mångformig och utgör ett mycket värdefullt exempel på en i regionen ovanlig naturtyp. Dock är delar av mossen påverkad av en gammal torvtäkt, som nu är nedlagd, och skogsbruk har bedrivits på några fastmarksholmar. Mossen ingår i två delavrinningsområden och vattendelaren ligger tvärs över mossen från öst till väst, ungefär i mitten av området. Tillrinningen är sannolikt mest avhängig utströmningen från åsen.

Örmossens form är ganska väl sammanhållen. Endast ett fåtal vikar sticker av från den centrala mossen. De centrala delarna utgörs av svagt välvda trädklädda mossar som befinner sig i ett igenväxande stadium, med stort inslag av lågvuxna klena tallar, främst av yngre-medelålders skikt. Täckningsgraden av tall varierar något och i västra kanterna är det mer öppet. Växtligheten domineras av skvattram och ljung. Nere i bottenskiktet finns mindre inslag av friskmarksmossor men främst olika vitmossor, bland annat praktvitmossa, rubinvitmossa, rostvitmossa, klubbvitmossa och flaggvitmossa. Runt östra kanterna av mossen löper ett öppnare, blötare stråk som nästan är trädfritt. Här är vitmossemattan mer eller mindre obruten och i fältskiktet finner man tuvull, rosling, tranbär och kallgräs, samt lite trådstarr. I en vik ut från den östra sidan finns en barrsumpskog och en liten äldre tallmosse ligger i nordvästra hörnet.

I de östra delarna av området finns flera fastmarksholmar. De lite större holmarna, som ligger inom den igenväxande mossen, utgörs av yngre-medelålders produktionsskog. Ute i den öppnare delen finns flera småholmar som har lämnats mer orörda. Där finns en del gamla grövre tallar, enstaka förekomster hittas också ute i de trädklädda mossarna.

I mossens södra halva har det tidigare pågått torvtäkt. Torvgravarna, som är från olika tidsperioder, har idag delvis vuxit igen till stora hölJOR med mellanliggande torvryggar. Uppe på torvryggarna växer lingon, skvattram, kråkbär och renlavar, samt tallar som är mellan 20 och 50 år. I torvgravarna hittas rufs- och flytvitmossa samt tuvull, men överlag utgör vitmossor bara en liten del (5–10 %) av bottenskiktet.

Örmossen är en mycket värdefull fågellokal. Här häckar bland annat spillkråka och trana. För tranorna är Örmossen även viktig som rastlokal. Utöver dessa arter finns här både spelande orre, järpe och tjäder. Dessutom har nattskärra observerats i området under häckningstid. Samtliga av dessa fågelarter är på tillbakagång i nästan alla länder inom den europeiska unionen. Även knipa har observerats häcka i området.

Den stora andelen unga, snabbväxande träd i de trädklädda delarna avslöjar att trädsiktet på mossen snabbt har slutit sig och fortsätter att sluta sig allt mer. Om Örmossens naturtyper ska kunna bevaras, kommer kontinuerliga restaureringsåtgärder att vara nödvändiga.

Bevarandeåtgärder

Enligt 7 kap 28§ miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området.

Skydd:

Området har inget skydd utöver att det som är utpekade som Natura 2000-område.

Skötsel:

Det viktigaste för att mossens höga naturvärden ska kunna bestå, är att den inte exploateras ytterligare för torvtäkt eller dikning. För att Örmossens olika livsmiljöer för växt- och djurliv ska kunna bibehållas krävs också att långsiktiga restaureringsåtgärder i form av träd- och buskröjning utförs i de igenväxande delarna av mossen, framförallt i kantzoner av det stora öppna stråket i öst samt i det smala öppna stråket i väster. Gamla träd bör lämnas.

De igenväxande centrala delarna av området behöver också restaureringsåtgärder. Vissa partier är starkt hydrologiskt påverkade av den gamla torvtäkten och tidigare öppna-halvöppna områden har helt övergått till skogsbevuxen mark. Enligt karteringsstatus från 2012 (Naturvårdsverket) finns ett centralt bälte som tidigare klassats som öppen myr (7140). I denna del bör det övervägas att göra en större utröjning av tall, gärna i kombination med riklig katning/ringbarkning så att en andel träd lämnas för att bilda ny död ved. Det är dock viktigt att enstaka inslag eller partier med gamla och grova, samt döda träd finns kvar i och i anslutning till mossen.

Habitatgränserna för naturtypen öppna mossar och kärr (7140) i de centrala delarna av området upplevs otydliga. Stora delar kan antagligen klassas om till en naturtyp som inte ingår i Art- och Habitatdirektivets bilaga 1, det vill säga icke-Natura-naturtyps mark, på grund av igenväxning och täktpåverkan. En noggrann avgränsning av naturtypen bör därför göras i fält. Detta är även viktigt för att kunna avgöra omfattningen av en eventuell restaurering av naturtypen (7140). Dessutom kan hydrologin behöva klarläggas för att avgöra nuvarande till- och avrinningsmönsters betydelse och för att kunna bedöma ifall det är någon idé att återställa gamla torvgravar och diken. Generellt har hela den igenväxande centrala myrmarken låg trädålder och få andra värdestrukturer (som död ved) så röjning och mekanisk insats för nybildning av död ved kan rekommenderas för hela centrala delen.

Det lilla, äldre tallskogspartiet i norr av naturtypen skogsbevuxen myr (91D0) ska få fortsätta att utvecklas mot att få en naturskogsartad med hög andel död ved, god kontinuitet i trädskiktet, samt träd av hög och olik ålder.

Det är viktigt att en hänsynsytta/trädklädd skyddszon (åtminstone en trädängd) lämnas vid eventuella avverkningar i anslutning till myren. Skyddszonen fungera bland annat som skydd från uttorkande vindar och påverkan från eventuell dikning/markberedning intill. Skyddszonen har också en ekologisk roll där brynträd, död ved och äldre träd är en förutsättning för att många arter även fortsättningsvis ska kunna leva kvar i området.

En riktad fågelinventering behöver göras i syfte att fastställa förekomsten för områdets utpekade fågelarter inom området, samt fastställa eventuell häckning.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målkriterier, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målkriterier följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt bevarandetillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7140 - Öppna mossar och kärr

Areal: Arealen 6,67 hektar är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Naturtypen finns koncentrerad i ett nordsydgående bälte längs den östra delen av myrområdet. Det blötare stråket är till stor del trädfrött eller glest bevuxet av senvuxen tall, men en ganska stor inväxt av 10–50-årig tall finns längs de västra sidorna, den del som vetter mot den trädklädda mossen. Ett par små fastmarksholmar med olikåldriga tallbestånd ligger inom det öppna området. Där står flera grova pansarbarkade gamla träd som överlevt både äldre plockhuggning och sentida skogsbruksåtgärder i området. Vegetationen inom det öppna området är av lite annan karaktär än i de övriga delarna av myrområdet. Det är betydligt blötare och stora delar av bottenskiktet utgörs av så kallad mjukmatta. Vitmossemattan i bottenskiktet är sammanhängande och utgörs främst av rufsvitmossa och flytvitmossa, men här finns även drågvitmossa. Fältskiktet, som är mer sparsamt utvecklat, utgörs av tuvull, kallgräs och lite trädstarr samt tranbär och rosling.

Ett smalt stråk som följer områdets västra kant samt ett parti i områdets mitt har tidigare klassats som naturtypen öppna mossar och kärr (7140). Dessa stråk, framförallt det centrala partiet, bedöms i nuläget vara igenväxande och hydrologiskt påverkad och är därav klassat som icke-Natura-naturtyp. Vegetationen här är mer rispräglad och marktypen växlar mellan fruktig-frisk-fuktig. Området här bör restaureras för att kunna återgå till naturtypen öppna mossar och kärr (7140) eller på lång sikt låtas utvecklas till naturtypen trädklädd myr (91D0).

Bevarandemål

Öppna mossar och kärr ska vara hydrologiskt- och kemiskt opåverkade och präglas av naturliga processer. Ett glegt trädskikt får finnas i naturtypen, men krontäckningen av träd högre än tre meter får inte överstiga 30 %. Torvtäcket är normalt minst 30 centimeter, men kan vara tunnare. Naturliga strukturer, som hölJOR, kärr, gungflyn är viktiga att bevara för att vegetationstyper och arter knutna till naturtypen ska fortleva inom området. Typiska arter av mossor och kärlväxter som exempelvis praktvitmossa, rufsvitmossa och taggstarr ska vara vanligt förekommande. Det ska finnas förutsättningar för att fågelarter som grönbena, ljunpipare och orre ska kunna häcka. Arealen öppna mossar och kärr (7140) i Natura 2000-området ska inte minska från sin nuvarande hektaromfattning på cirka 6,7 hektar.

Negativ påverkan

- Fortsatt igenväxning av tidigare öppna ytor då detta medför en gradvis minskning av naturtypen och dess särskilda mark-och vegetationskaraktär.
- Skogsbruk som avverkning och gallring av fastmarksholmar, och buffert- och brynzoner i eller i anslutning till området kan förändra naturtypens hydrologi, lokalklimat, samt struktur i övergångszonen mellan myren och fast mark.
- Kraftig avverkning och markberedning i direkt angränsande område, vilket kan medföra näringsläckage till myren.
- Dikning och dämning inom området eller i dess tillrinnings-/ avrinningsområde, vilket påverkar hydrologi, torvbildning och vegetation.

- Plantering av skog.
- Avlägsnande av död ved eller torrträda då detta innebär en minskning av viktiga substrat för lavar, insekter och svampar.
- Kalkning och skogsgödsling inom området eller i dess direkta närhet, vilket påverkar hydrokemi och växtsammansättning.
- Ökad våtdeposition av kväve som gör att naturtypens vegetationssammansättning förändras.
- Torvtäkt i objektet eller i intilliggande öppna myrar.
- Exploatering i form av vägar, stigar, bebyggelse, master eller andra anläggningar.
- Körning av tunga skogsmaskiner över myren på otjälad mark.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för naturtypen öppna mossar och kärr (7140) inom Natura 2000-området Örmossen bedöms som icke gynnsamt, detta på grund av områdets igenväxning. Den blötare delen av naturtypen (den östra delen) bör ha en god utveckling, men den har en ganska stor inväxt av 10- till 50-årig tall längs sin västra sida, och i det smala västra partiet har igenväxningen kommit längre än i det östra. Områdets igenväxning är ett långsiktigt hot för naturtypen, vilket har gjort att den minskat i sin utbredning. Röjning av ung tall bör därför övervägas för att naturtypen på sikt ska kunna uppnå ett gynnsamt bevarandetillstånd, annars bör det övervägas att låta området på sikt övergå till naturtypen trädklädd myr (91D0). För att sedan kunna göra en mer välgrundad bedömning av naturtypens bevarandetillstånd behöver även en inventering av typiska arter och strukturer för naturtypen göras.

Vissa av områdets habitatgränser för naturtypen upplevs i dagsläget (2019) som otydliga, specifikt i de centrala delarna av området, vilket försvårar bedömningen av bevarandetillståndet för naturtypen inom området. Stora delar skulle antagligen kunna klassas om till icke-Natura-naturtyps mark på grund av igenväxningen och täktpåverkan. Detta bidrar till bedömningen att bevarandetillståndet för naturtypen inte är gynnsamt. En noggrann avgränsning av naturtypen bör göras i fält för att kunna göra en mer rättfärdig bedömning av naturtypens bevarandetillstånd.

91D0 - Skogsbevuxen myr

Areal: Arealen 0,86 hektar är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen utgörs av en skvattramtallmosse i en liten avgränsad udde i områdets nordvästra hörn. Tallbeståndet är något skiktat och olikåldrigt och det finns inslag av underväxande klen yngre björk, framförallt mot kanterna av området. Det finns bara en sparsam andel av tallarna som är riktigt gamla, men ganska många äldre träd uppåt 80–100 år och det finns ett litet inslag av död tallved. Frisk-fuktig mark med skvattrampräglad fältskikt, men även blåbär och lingon förekommer. Vitmossor finns i sänkorna mellan tuvorna där husmossa ofta dominerar.

Bevarandemål

Naturtypen skogsbevuxen myr ska ligga på fuktig - blöt torvmark med opåverkad hydrologi och naturligt näringsfattiga – intermediära näringsförhållanden som medger ett stabilt eller tillväxande torvtäcke. Torvdjupet ska vara minst 30 centimeter, men kan variera mycket inom ett område och övergångar mot sumpskog som definieras som exempelvis taiga eller lövsumpskog kan förekomma inom naturtypen. Vanliga trädslag är glasbjörk, tall och gran. Krontäckningen ska vara minst 30 %. Den skogsbevuxna myren ska ha naturskogskaraktär, den ska vara olikåldrig och det ska finnas inslag av senvuxna, gamla träd och död ved och en naturlig föryngring. Främmande trädslag ska inte förekomma.

Intern dynamik och naturliga processer ska styra skogens och torvmarkens utveckling vilket innebär att skogen ska få utvecklas mot att få en naturskogsartad karaktär med hög andel död ved och god

kontinuitet i trädskiktet. I områden som påverkats av dikning är det angeläget att utföra åtgärder som syftar till att återställa hydrologin. Förekomsten av skogliga strukturer som död ved bör sättas i relation till det enskilda beståndet, varför exempelvis glesa tallbevuxna myrar kan vara naturligt fattiga på exempelvis lågor. Naturtypen ska ha en speciell biologisk mångfald av kärlväxter, mossor och fåglar. Fält- och bottenskiktet ska präglas av ris, halvgräs och vitmossor. Typiska arter för naturtypen ska förekomma. Arealen skogbevuxen myr (91D0) inom Natura 2000-området ska inte minska från sin nuvarande hektaromfattning på cirka 0,9 hektar.

Negativ påverkan

- Avverkning, gallring och röjning inom området som minskar åldersspridning, förekomst av äldre träd samt fragmenterar området.
- Större avverkningar i angränsande skogsområden, vilket kan påverka områdets hydrologi och förändra mikroklimatet i gränsområdet.
- Dikning, markberedning och annan avvattning inom och i närheten av området, vilket inverkar negativt på hydrologin och kan förändra hydrokemin.
- Avlägsnande av död ved eller torrträd då detta innebär en minskning av viktiga substrat för lavar, insekter och svampar och fåglar.
- Ökad våtdeposition av kväve som gör att naturtypens vegetationssammansättning kan förändras eller skadas.
- Torvtäkt i objektet eller i intilliggande öppna myrar.

- Exploatering i form av vägar, stigar, bebyggelse, master eller andra anläggningar.
- Körning av tunga skogsmaskiner över myren på otjälad mark, vilket kan förändra hydrologi och skada växtlighet.
- Skogsgödsling och kalkning i eller i närheten av området, vilket har negativ inverkan på den naturliga vegetationen, framförallt moss- och lavflora.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för naturtypen skogsbevuxen myr (91D0) inom Natura 2000-området Örmossen bedöms som gynnsamt, då det förekommer viktiga strukturer för naturtypen inom dess avgränsning. Trädbeståndets tämligen höga ålder talar även för att de befintliga naturvärdena kommer öka på sikt, under förutsättning att området får utvecklas mot att få naturskogsartad karaktär.

A104 - Järpe, *Tetrastes bonasia* (*Bonasia bonasia*)

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Järpen vill ha tät skog med föryngring av främst gran och med inblandning av al, björk och asp. Hög markfuktighet och förekomst av surdråg, alkärr och bäckar gynnar arten. Lövträdsandelen i reviret bör överstiga 10 % för att området skall accepteras. En viktig och begränsad vinterfödoresurs är alknoppar, alhängen samt björkknopp, och i omedelbar anknytning till födan krävs dessutom skydd i form av grantätningar. Järpen är stationär året om inom sitt revir om 25–50 hektar. I starkt fragmenterade skogslandskap på mindre än 25 hektar saknas i allmänhet järpen. Ungfågelspridningen kan röra sig om i storleksordningen någon eller några kilometer. När ett par har etablerat sig på en plats stannar de där så länge biotopen är intakt. Liksom hos övriga skogshöns är god tillgång på insekter mycket viktig för kycklingarnas överlevnad. Den svenska populationen har uppskattats till drygt 100 000 par. Arten har minskat kraftigt under den senaste 40-årsperioden.

Bevarandemål

Det ska finnas goda förutsättningar för järpe att finnas i området. Det ska finnas tillgång till variationsrika skogar. Det ska bland annat finnas inslag av gammal skog såväl som öppnare partier där våtmarker är ett viktigt inslag. Naturtyper i området som är viktiga för järpen är skogsbevuxen myr (91D0) och öppna mossar och kärr (7140) vars arealer inte bör minska från sina nuvarande hektaromfattningar.

Negativ påverkan

- Intensivt och storskaligt skogsbruk som ger starkt fragmenterade skogslandskap.
- Järpen missgynnas även av röjning, gallring och avverkning där unga granar och lövträd inte sparas i tillräcklig omfattning.
- I södra Sverige har lokala förekomster försvunnit efter avverkning av alsumpskog.

Bevarandeåtgärder

Skogliga åtgärder bör undvikas i surdråg och blivande kantzoner. Spara gärna lövträd (särskilt al och björk) spritt eller i grupper och lämna hänsynsytor med gran, al och björk mot uppvuxen skog. Samt lämna gärna funktionella kantzoner med gran och lövträd mot bäckar, sumpskogar, sjöar och myrar. Även löv som kommer upp vid exempelvis vändplaner, i kanten av skogsbilvägar, övergivna odlingar och liknande gynnar järpen om de sparas. Återställ dikade sumpskogar genom att täppa igen diken är också en åtgärd som gynnar arten.

Järpe är upptagen i Fågeldirektivet och Bernkonventionens bilaga III. Arten är en typisk art för naturtyperna taiga (9010), skogsbevuxen myr (91D0) och lövsumpskog (9080). Järpen räknas även som vilt, vilket betyder att den är fredad men kan vara jaktbar enligt jaktförordningen eller jaktlagen.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten järpe (A104) inom Natura 2000-området Örmossen bedöms som okänt, då det saknas kunskap om artens förekomst inom området och en inventering av arten behöver utföras.

A108 – Tjäder, *Tetrao urogallus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Tjädern kräver större sammanhängande skogsområden för att den skall finnas i livskraftiga bestånd. I dessa måste ett flertal villkor vara uppfyllda. Således kräver arten vintertid förekomst av äldre successionsfaser av talldominerade skogar (äter tallbarr och tallskott), medan den sommartid påträffas i mycket varierande marker, allt från gammal bärrik skog (bland annat är blåbärsris viktigt) som till nyupptagna hyggen. Förekomsten av våtmarker är en mycket betydelsefull faktor, då hönan under den tidiga våren till stor del livnär sig på späda skott av tuvull. Tillgången på proteinrika blad, blommor och frön bestämmer till stor del hönans möjlighet att producera ägg. Våtmarker är dessutom en viktig biotop för kycklingarna, som under de första levnadsveckorna livnär sig på insekter. Tjädern är en stannfågel och rör sig normalt inom ett område i storleksordningen 25 kvadratkilometer. Dessutom är arten starkt traditionsbunden till speciella lekplatser.

Bevarandemål

Det ska finnas förutsättningar för tjäder att finnas i området. Det ska finnas tillgång till variationsrika skogar. Det ska bland annat finnas inslag av gammal tallskog såväl som öppnare partier där våtmarker är ett viktigt inslag. Naturtyper i området som är viktiga för tjädern är skogsbevuxen myr (91D0) och öppna mossar och kärr (7140) vars arealer inte bör minska från deras nuvarande hektaromfattningar.

Negativ påverkan

Allmänna hotbilder mot tjädern är bland annat:

- Fragmentering av större skogsarealer till följd av skogsbruk, exploatering för bebyggelse med mera.
- Minskad variation i skogslandskapet till följd av storskaligt skogsbruk.
- Brist på gamla, biologiskt mogna skogar.

Bevarandeåtgärder

Tjäder är som mest känslig under häckningsperioden och störning eller habitatförlust vid lekplatser bör undvikas. Arten gynnas av åtgärder som gynnar lövträd (särskilt asp) och hänsynsträd, gärna i form av grupper av tallar, aspar och kjolgranar.

Tjäder är upptagen i Fågeldirektivet och Bernkonventionens bilaga III. Arten är en typisk art för naturtyperna taiga (9010) och skogsbevuxen myr (91D0). Tjäder räknas även som vilt, vilket betyder att den är fredad men kan vara jaktbar enligt jaktförordningen eller jaktlagen.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten tjäder (A108) inom Natura 2000-området Örmossen bedöms som okänt, då det saknas kunskap om artens förekomst inom området och en inventering av arten behöver utföras.

A127 – Trana, *Grus grus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Tranan är en mycket stor våtmarksfågel som håller både hals och ben utsträckta i flykten. Tranan häckar på sanka sjö- eller havsstränder, våta myrmarker, vattensjuka hyggen omgärdade av sumpskog, vid större slättsjöar, i öppna kärr, i sänkta sjöar och vid andra större eller mindre våtmarker. Ett gemensamt krav, oavsett val av habitat, är att tranorna har möjlighet att bygga boet oåtkomligt för marklevande rovdjur, det vill säga alltid omgärdat av vatten. Under häckningstid lever tranorna av rötter, skott och andra vegetabilier samt insekter, blötdjur, grodor, småfisk med mera.

Det nuvarande beståndets storlek i landet uppskattas av svensk fågeltaxering till mellan 15 000 och 25 000 häckande par vilket innebär 20–38 % av den europeiska populationen. Tranan blir könsmogen vid tre till sex års ålder. Innan könsmognaden för ungfågeln en kringflackande tillvaro och samlas ofta i stora flockar. De övervintrar i Sydvästeuropa, främst i Spanien, men även i Portugal och Frankrike samt i Nordafrika.

Bevarandemål

Målet är att det ska finnas häckande tranpar i området Örmossen. Det ska finnas blöta myrpartier och gott om föda i området. Det ska finnas möjligheter till störningsfri häckning. Naturtyper i området som är särskilt viktiga för tranan är öppna mossar och kärr (7140) vars arealer inte bör minska från deras nuvarande hektaromfattningar.

Negativ påverkan

- Störningar vid häckningen av rovdjur eller friluftsliv.
- Minskning av lämpliga födosökningsplatser.

Bevarandeåtgärder

Restaurering av våtmarker i skogslandskapet gynnar i många fall tranan. Skötselåtgärder bör utföras under tider på året när det inte stör häckande fåglar.

Trana är upptagen i Fågeldirektivet, Bernkonventionens bilaga II, Bonnkonventionens bilaga II, AEWAs och CITES bilaga A.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten trana (A127) inom Natura 2000-området Örmossen bedöms som okänt, då det saknas kunskap om artens förekomst inom området och en inventering av arten behöver utföras.

A224 – Nattskära, *Caprimulgus europaeus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Nattskärnan är en nattaktiv fågel som livnär sig på nattflygande insekter som exempelvis nattfjärilar, tvåvingar och skalbaggar. Under födosöket hittar man den i öppna områden som gläntor, över mossar, på kalhyggen, i kraftledningsgator och längs skogsomgärdade vägar. Arten födosöker upp till cirka fem kilometer från häckningsplatsen. Arten behöver lämpliga födosöks- och häckningsområden i torra glesa skogar eller tallplanteringar. Den vanligaste häckningsmiljön är gles, luckig tallskog på sandig mark eller hållmarker, och uppskattningsvis finns mer än 90 % av det samlade beståndet i sådana miljöer. Ofta häckar den i sådana skogar som är i direkt anslutning till små hyggen, gläntor, brandfält eller torra impediment. Det finns dock vissa regionala skillnader i biotopval - i sydligaste Sverige (Skåne, Halland, Blekinge) finns en betydande del av beståndet (cirka 50 %) i gles löv- och blandskogsmiljö.

Nattskärnan är en långdistansflyttare som övervintrar i stora delar av Afrika söder om Sahara. Exempelvis i östra Zimbabwe där den uppträder i flertalet skogstyper, men kanske främst i områden med busksavann. Nattskärnan är borttagen från den nationella rödlistan och den bedöms ha en gynnsam status i Sverige, samt en ökande population.

Bevarandemål

Målet är att det ska finnas förutsättningar för nattskärnan att häcka inom området Örmossen. Det ska finnas tillräckligt med glesa skogar och andra halvöppna miljöer där nattskärnan kan häcka och hitta föda.

Negativ påverkan

- Minskad tillgång på lämpliga häckningsmiljöer. Flera olika faktorer har lett till en kontinuerlig minskning av mängden lämpliga biotoper från 1950-talet och framåt. Den storskaliga nedläggningen av jordbruken i södra Sveriges skogs- och mellanbygder har lett till ett betydligt mer slutet landskap. Allt tätare skog, i kombination med en storskalig övergång från tall till gran i södra Sverige har minskat mängden lämpliga häckningsplatser i skogsmiljö.
- Kollision med bilar. Arten födosöker och vilar ofta på vägar.
- Upphörande små- och mellanstora jordbruk i skogslandskapet, framför allt minskade arealer naturliga ängs- och betesmarker, leder till en utarmad flora och därmed till en utarmad fjärlsfauna.

Bevarandeåtgärder

Arten gynnas av att gläntor i områden med tät yngre skog röjs fram (hellre enstaka stora än många små), att enstaka större träd lämnas i gläntorna (max tio träd per hektar), att brynzoner bevaras, eller att skogsavverkningar planerat så att man får så långa brynzoner som möjligt, samt att tydliga inbuktningar i bestånden (20–100 meter breda/djupa) och en flerskiktad struktur skapas. Nattskärnan gynnas även av att trädridåer i skogslandskapet lämnas och/eller skapas i det öppet landskapet, då det förbättrar läförhållandena. Även skapade av bara markfläckar i markskiktet, särskilt vid basen av små björkar (1–3 meter höga), gynnar arten då det skapar lämpliga boplatser.

Nattskärnan är upptagen i Fågeldirektivet och Bernkonventionens bilaga II. Arten är en typisk art för naturtypen taiga (9010).

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten nattskära (A224) inom Natura 2000-området Örmossen bedöms som okänt, då det saknas kunskap om artens förekomst inom området och en inventering av arten behöver utföras.

A236 - Spillkråka, *Dryocopus martius*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Spillkråkan behöver tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. Den kräver också tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Dessa är ofta knutna till gammal och grov samt död ved. Det är därför viktigt att områdets lämpliga boträd främst asp men även de grövre ädellövträden sparas. För att spillkråkan ska häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 centimeter för asp och 40 centimeter för tall. Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som inte själva förmår mejsla ut sitt bo. Det svenska beståndet uppskattas till 20 000–30 000 par. Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 hektar. Vintertid rör sig arten över större områden. Spillkråka är rödlistad i kategorin nära hotad (NT) enligt den svenska Rödlistan 2015.

Bevarandemål

Målet är att det ska finnas goda förutsättningar för spillkråka att häcka inom Örmossen. Det ska finnas god tillgång på grova träd av asp och tall där spillkråkan kan mejsla ut sitt bo. Det ska också finnas en god födotillgång i form av insekter och myror.

Negativ påverkan

Skogsbruket och skogsnäringens allt större krav på skogsråvara:

- Minskad lövandel, ökad granandel och mera homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- Minskad medelålder i bestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag.

Bevarandeåtgärder

Asp och döende träd bör sparas och gynnas. Sumpgranskogar, vilka i allmänhet har en lång kontinuitet och består av olikåldriga träd, bör lämnas intakta för att gynna spillkråkan. Död ved, även i anslutning till hyggen, är viktiga födosöksplatser för arten och kvarlämnade högstubbar är därför positivt. Skapande av död ved gynnar både spillkråka och andra skogliga arter.

Spillkråka är upptagen i Fågeldirektivet och Bernkonventionens bilaga II. Arten är en typisk art för naturtypen taiga (9010) och i skogsbevuxen myr (91D0).

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten spillkråka (A236) inom Natura 2000-området Örmossen bedöms som okänt, då det saknas kunskap om artens förekomst inom området och en inventering av detta behövs.

A409 - Orre, *Lyrurus tetrix* (*Tetrao tetrix tetrix*)

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Orre finns över i stort sett hela landet utom i jordbruksbygder och på kalvfället. Arten är ojämnt spridd över landet och en övervägande majoritet finns i Norrland. Orren föredrar öppna områden och tidiga successionsstadier och undviker tät skog. Den trivs på hedar och mossar, likväl som på unga hyggen och platser efter skogsbränder. I skogen vill den ha glesa bestånd lik dem som är präglade av utmarksbete. Det moderna skogsbrukets täta skogar missgynnar arten men hyggerna i sig är positiva. Orren behöver även lövrika skogar eftersom den vintertid i stort sett livnär sig på lövträdsknoppar. Viktiga miljöer för de vuxna fåglarna är öppna eller halvöppna marker med rikt inslag av olika ris eller buskar. Arten förekommer alltid i anslutning till områden med sammanhängande skogsmark, men främst i områden med gott om öppna myrar, myrkomplex, högmossar eller hyggen. Våtmarker är mycket viktiga, inte minst vid utfodringen av kycklingarna. Populationen är betydligt svagare i södra Sverige, där arten också minskat betydligt sedan 1970-talet.

Bevarandemål

Det ska finnas förutsättningar för orre att finnas i området. Det ska finnas tillgång till skogsområden som inte är för täta, gärna i anslutning till myrar.

Negativ påverkan

Igenväxning av öppna högmossar till följd av dikning och luftburen kvävedeposition är ett stort problem. Igenväxning och igenplantering av öppna marker till följd av nedläggning av jordbruk i skogsbygderna är ett problem över hela landet.

Bevarandeåtgärder

Restaurera igenväxande spelplatser på myrar genom att ta bort unga träd för att skapa större öppna ytor. För att arten ska trivas krävs att det finns åtminstone 20 hektar lämpligt habitat.

Orre är upptagen i Fågeldirektivet och Bernkonventionens bilaga III. Arten är en typisk art för naturtypen öppna mossar och kärr (7140).

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för arten orre (A409) inom Natura 2000-området Örmossen bedöms som okänt, då det saknas kunskap om artens förekomst inom området och en inventering av detta behövs.

Dokumentation

Referenser:

ArtDatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015.

Arfakta. <http://artfakta.artdatabanken.se>. [2018-12]

Artportalen. Rapportsystem för växter, djur och svampar. <https://www.artportalen.se/> [Uttag:2018-09-17]

Länsstyrelsen i Södermanlands län, 2006. Bevarandeplan för Natura 2000-område Örmossen

(SE 0220 332), Eskilstuna och Katrineholms kommun, Södermanlands län

Naturvårdsverket, 2011. Vägledning för svenska arter och naturtyper inom Natura 2000. <https://naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Skyddad-natur/Natura-2000/>

Inventeringar:

Våtmarksinventeringen (VMI), 1983, Södermanland, Länsstyrelsen, (opublicerad)

Bilagor

Exempel på arter inom Örmossen Natura 2000-område

Exempel på arter som har noterats i Örmossen Natura 2000-område (inom parentes anges eventuell rödlistekategori, samt i förekommande fall typisk art (TA) för naturtypen/-erna).

Fåglar:

Järpe, *Tetrastes bonasia* (TA)
Nattskärja, *Caprimulgus europaeus* (TA)
Orre, *Lyrurus tetrix* (*Tetrao tetrix tetrix*) (TA)
Pärluggla, *Aegolius funerus* (TA)
Spillkråka, *Dryocopus martius* (NT, TA)
Tjäder, *Tetrao urogallus*, tjäder (TA)
Trana *Grus grus*

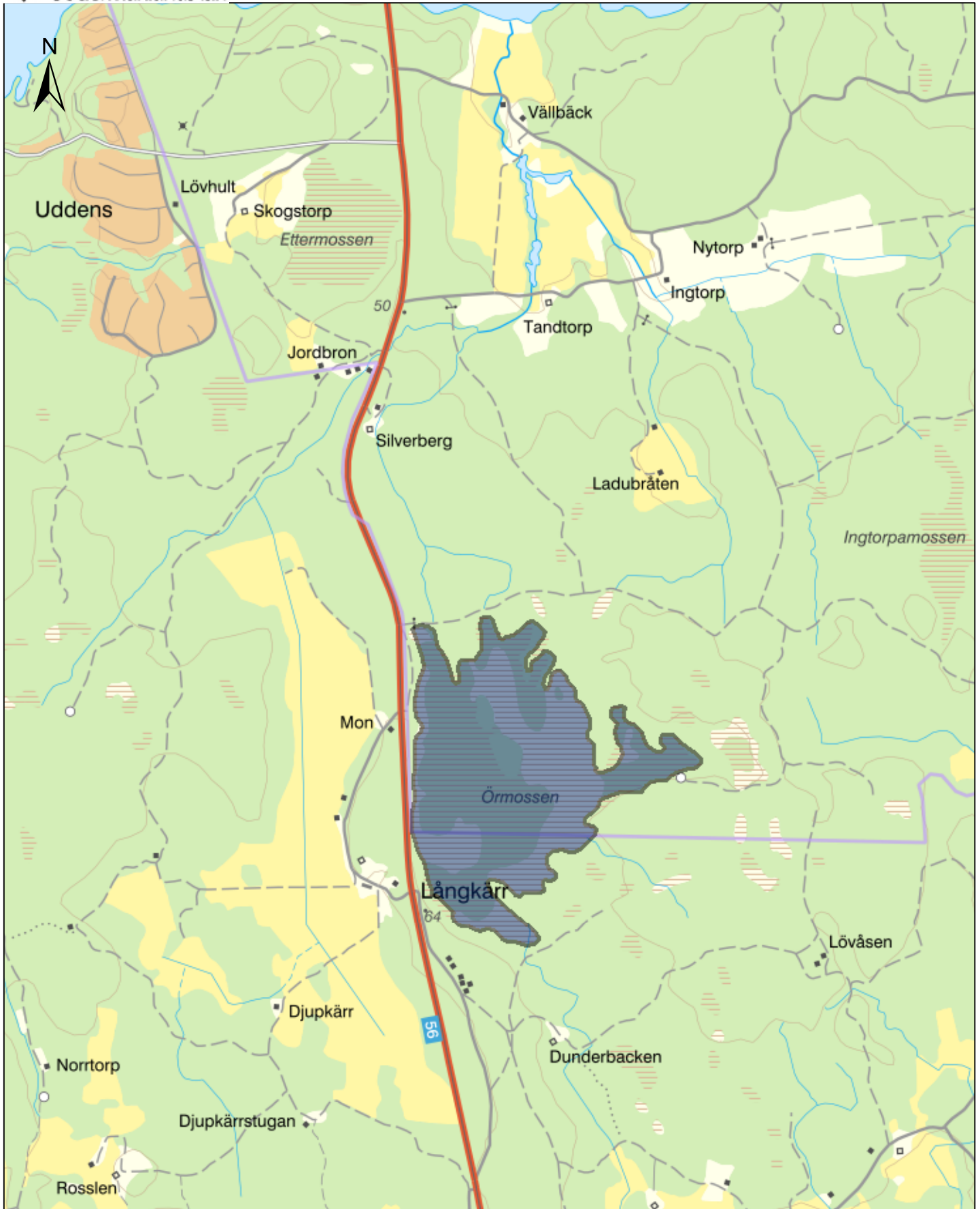
Kärlväxter:

Blåbär, *Vaccinium myrtillus*
Dystarr, *Carex limosa*
Flaskstarr, *Carex rostrata*
Glasbjörk, *Betula pubescens*
Hjortron, *Rubus chamaemorus*
Kallgräs, *Scheuchzeria palustris* (TA)
Klibbal, *Alnus glutinosa*
Kråkbär, *Empetrum nigrum*
Kärrviol, *Viola palustris*
Lingon, *Vaccinium vitis-idaea*,

Ljung, *Calluna vulgaris*
Odon, *Vaccinium uliginosum*
Rosling, *Andromeda polifolia*
Rundsilesår, *Drosera rotundifolia* (TA)
Skvattram, *Ledum palustre*
Tranbär, *Vaccinium oxycoccus*
Trådstarr, *Carex lasiocarpa*
Tuvull, *Eriophorum vaginatum*
Vitag, *Rhynchospora alba* (TA)

Mossor:

Drågvitmossa, *Sphagnum pulchrum*, (TA)
Flaggvitmossa, *Sphagnum balticum* (TA)
Flytmossa, *Sphagnum cuspidatum*, (TA)
Klubbvitmossa, *Sphagnum angustifolium* (TA)
Praktvitmossa, *Sphagnum magellanicum* (TA)
Rufsvitmossa, *Sphagnum majus* (TA)
Rubinvitmossa, *Sphagnum rubellum*, (TA)
Tallvitmossa, *Sphagnum capillifolium*

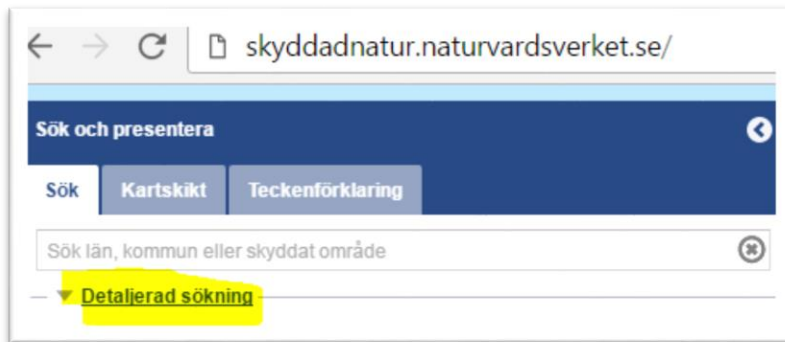
Länsstyrelsen Södermanland © Lantmäteriet Geodatasamverkan

Karttjänst Skyddad natur

<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

För att få en bild av var i respektive Natura 2000-område naturtyperna finns kan Naturvårdsverkets karttjänst Skyddad natur användas.

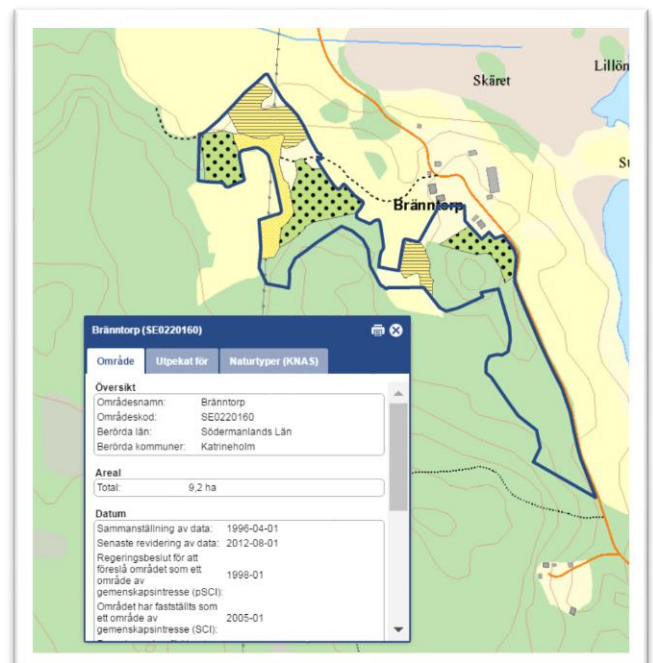
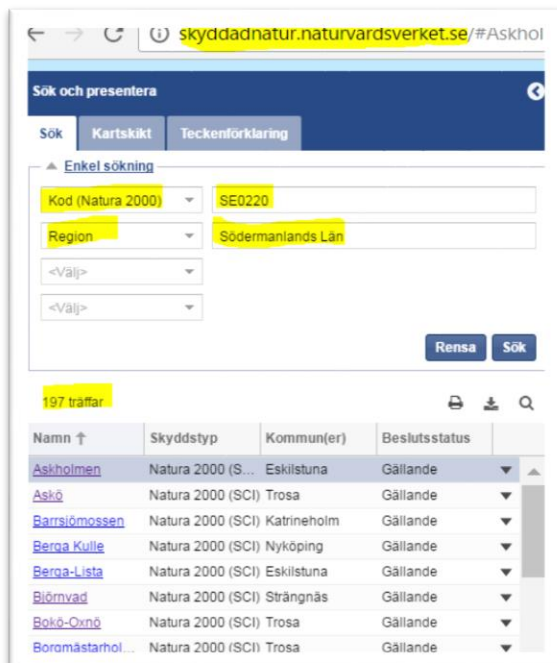
Välj "Detaljerad sökning"

Välj alternativ *Kod (Natura 2000)* skriv in SE0220

Välj *Region* och sök fram Södermanlands län

Sök, det ska bli 197 träffar. När man klickar på ett av namnen i listan kommer man dit i kartan.

För att se Naturtyper för områdena i kartan gå in på fliken "Kartskikt".

Avmarkera allt i *Naturvårdsregistret*. Det är endast *Naturtypskarteringar* > *Natura naturtypskartan (NNK)* > *Naturtyper (ytor)* som ska vara markerade. Klicka sedan i kartan på den naturtyp du vill veta mer om så kommer en informationsruta upp i fönstret.

